

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

2 · April 2000

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

SAMMENSLUTNINGEN
AF DANSKE FANGER
FRA FRIHEDSKAMPEN
1940 - 45

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Sammenslutningen af danske fanger fra Frihedskampen 1940-45

Formand: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsinge. Tlf. 48 79 45 91.

Sekretær: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Værløse. Tlf. 44 48 56 74.

Kasserer: Harry Henriksen, Sennepsmarken 11, 3060 Espergærde, Tlf. 49 13 16 80.

Bestyrelse: Erik Jensen, Harry Rasmussen, Johs. Damsgaard, Birgit Krasnik Fischermann, Peter Møller Madsen, Lillian Olsen, Kaj Christensen, Helga Hansen og Salle Fischermann

Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter.

(Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Forretningsudvalg:

Formand: Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 54 86 55 59.

Næstformand: Mogens Dyre, Kærvej 14, 6400 Sønderborg. Tlf. 74 42 86 26.

Sekretær: Aase Beck Eigenbroth, John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.

Kasserer: Poul Brandt, Lerholm Vænge 33, 2610 Rødovre, tlf. 36 41 33 76

Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup. Tlf. 32 51 50 13

Angående ophold i Kegnæs-huset, se bladets bagside.

Fangesammenslutningens Rekreationsfond

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningsskema kan rekvireres hos formanden: Villy B. Jensen, Lindevej 12, 3200 Helsinge, eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75% af rekreationsopholdets samlede pris, dog max. kr. 6.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekretionshjem, kuranstalter, sanatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningsskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det må påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Neuengamme Foreningens Rekreations- & Hjælpekasse til fordel for Frihedskampens Ofre

Adresse: Anna-Lise Clausen, Æbeløgade 1,4., 2100 København Ø,
tlf. 39 17 78 60, hver tirsdag mellem kl. 11.00 og 13.00.

Midlerne fra salg af frimærker med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen - 4. maj 1985, uddeles til rekreationsformål eller -hjælp i særlige trangstilfælde. Beløb kan søges af danske statsborgere, der er - eller vil kunne anerkendes - i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningsskema sendes til ovenstående adresse.

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Dagmar Mørk Jensen
Damms Teglgård 20, 1 th
6200 Aabenraa
Tlf./fax. 74 62 71 14 og
Tlf. 21 68 47 61
Giro 62 0 32 56

REDAKTION

Kaj Christensen
Sdr. Fasanvej 53, 4 th
2000 Frederiksberg
Tlf. 38 19 68 06
Ansvarshavende

Birgit Krasnik Fischermann
Gl. Vartov Vej 29, 2tv
2900 Hellerup
Tlf. 39 62 83 55

TRYK

Fjerritslev Tryk A/S

TIL ABONNENTERNE

Bladet vil udkomme i månederne februar, april, juni, august og november. Stof der skal med i bladet skal være inde på redaktionen den 1. i måneden umiddelbart før.

PRIS

125,00 kr. i 2000.

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

2. 2000

*Modstand -
vist nytter det...*

Modstandskampen 1940 - 45

Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Organ for S sammenslutningen af danske fanger
fra FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Buchenwald-klubben
Dachau-klubben
Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen af Gestapofanger fra Besættelsen
Hannover-Stöcken-gruppen
Horserød-Foreningen
Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen
Sachsenhausen-foreningen
Stutthof-foreningen
Theresienstadt-foreningen
Krigssejlerne

Nr. 2

2000

6. årgang

Sømandens dont 1939-45 - også som SOE agent

Den danske søfartshistorie er et spændende og fascinerende stykke Danmarkshistorie, lige fra vikingerne tid, der sejlede i deres spinkle træbåde til det meste af Europa incl. Island og Grønland - op gennem middelalderen var den danske flåde kendt og frygtet, og navne som Niels Juul, Tordenskjold med flere havde gjort Danmarks navn kendt over hele den maritime verden - kulminerende med slaget på Reden 1801. I det nittende århundrede voksede sammenhængen med hele verden, danske skibsværfter byggede skibe af stadig bedre kvalitet kulminerende med verdens første motorskib M/S Selandia. Handelsflåden voksede, og Danmark blev igen en af verdens ledende søfartsnationer - Dannebrog vajede igen på alle syv have, der stod respekt om de danske søfolk, deres viden og faglige kunnen gjorde dem kendt og efterspurgt verden over.

Den 1. september 1939 startede den anden verdenskrig med Tysklands invasion af Polen. Ved Storbritannien og Frankrigs indtrædelse 3. septem-

ber var verdenskrigen en kendsgerning. Nu var det ikke længere en landkrig, men også et spørgsmål om herredømmet på havene, hvor specielt Storbritannien var afhængig af tilførsler over havet. De skandinaviske lande regnede med, at de ligesom i første verdenskrig kunne holde sig neutrale. De fik travlt med at male nationalitetsmærker på skibene, hvorefter skibene gik i gang med at sejle forsyninger til Danmark af de varer, som nu engang var nødvendige for at hjulene fortsat kunne dreje i den danske industri. Fra krigsudbruddet og de første måneder frem havde de allierede og især Storbritannien undervurderet antallet af tyske ubåde samt antallet af almindelige miner, magnetminer, akustiske miner, antallet af flyvemaskiner, tyskerne rådede over. Resultatet udeblev heller ikke, den britiske hjemmeflåde, de såkaldte coasters, led så store tab, at man kunne forudse, hvornår sejladsen måtte indstilles. Krigen udviklede sig mere råt og brutalt. Tyskerne gik nu over til at torpedere neutrale skibe, norske,

svenske og danske. Nordsøen, det vigtigste farvand for skandinavernes forsyninger, fik at mærke krigens rædsler. Danmark mistede 29 handelsskibe, heraf 25 torpederet uden varsel, 4 minesprængt med et tab på 362 menneskeliv i tiden 1. september 1939 - 9. april 1940.

Dette var mord - overlagt mord på mennesker, der passede deres daglige dont. De døde for Danmark: æret være deres minde.

9. april 1940, hin skæbnesvangre dag, da tyskerne besatte Danmark og Norge - al forbindelse hjem blev afbrudt, en rig udveksling af telegrammer mellem redere og skibe om at returnere til danske eller neutrale havne. Nogle få af skibene fulgte denne opfordring, men de aller fleste valgte at gå til allieret havn. 3000 danske søfolk og ca. 200-230 skibe meldte, at de var villige til at sejle for briterne. De fik samme betingelser som britiske søfolk, skibene beholdt deres danske navne. Disse 3000 danske søfolk var i sandhed de første frihedskæmpere, som meldte sig til kampen

for Danmarks frihed. Vi mindes, hvad den norske digter Nordahl Grieg skrev så gribende om sine danske kammerater.

»Langt borte fra sit eget land
har danske søfolk mann for mann
i smerte ville prøve
tross navnløshetens bitre kår
å ensom være Danmarks vår
med blodskjær over løvet«

Det kom til at koste mange menneskeliv for vore søfolk, som nu ikke længere bare skulle forsyne Danmark med varer, men hele den allierede verden. Der blev oprettet et dansk samlingssted i Newcastle for de danske søfolk: »The Danish Merchant Navy Pool«, og alle danske af forskellig rang blev samlet her. Poolen blev oprettet i St. Nicholas building, og her samledes danske søfolk mellem de forskellige udmønstringer. De faldt godt til i byen, vandt mange venner og havde det rart, når de endelig var i land. Venskaber, ægteskaber og mange andre ting gjorde, at søfolkene fandt sig tilrette, og selv i dag næsten 60 år senere betragtes Newcastle som deres andet hjem. En hel del af de danske skibe blev sat ind på kystfarten sammen med de mange norske både, som også var kommet over fra Norge. Det var en stor hjælp for briterne, at de ikke alene kunne fortsætte skibsfarten på kysten, men også udvide den. Danske søfolk mønstrede ud i de danske både på fart med konvojer til Murmansk, adskillige både gik tabt her, og mange druknede i det iskolde vand. De deltog i konvojer over Atlanten, de sejlede på Middelhavet, Sydamerika - Sydafrika - Indien - det fjerne østen og alle andre steder på jordkloden, hvor der kunne være vand under kølen. Samtlige skibe, uanset hvor de befandt sig, var udsat for angreb, havet var fuldt af djævelskab - miner - ubåde - luften var fuld af flyvemaskiner og bomber og maskingeværer. En sejltur, der normalt ville tage 5 døgn - Gibraltar - Lands End - tog 20 døgn, først sejlede man langt sydvest på, derefter langt nordpå og til slut sydøst for at komme ind til Skotland. Er selv krigsforlist i Nordsøen sidst i oktober kl. 5 om morgenen. Skibet sank på få minutter. Er blevet bombet og beskudt af tyske flyvere 100 sømil vest for Kap Finistere; jeg har set en 35.000 ton tanker blive torpederet udfor Azorerne i en konvoj. Den var lastet med benzin, havde 38 mands besætning; et frygteligt brag, en ildsøjle, jeg ikke

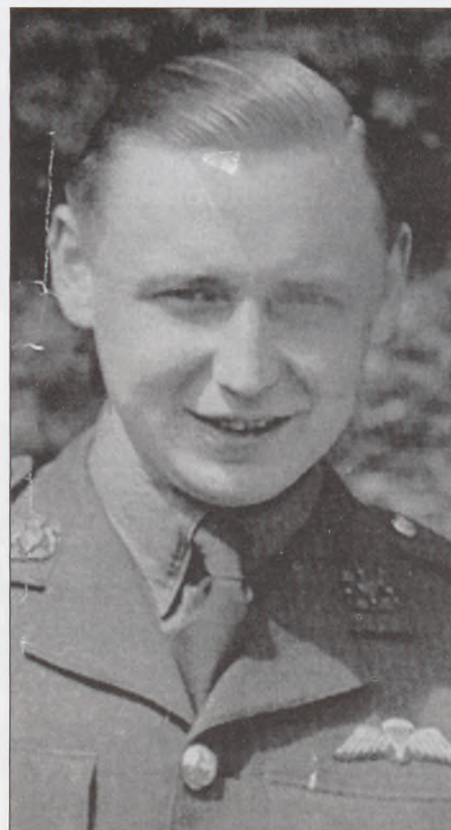
kunne bedømme højden af, sort røg og brændende overfladehav, efter få minutter var alt visket væk af vinden, og kun dens susen blev tilbage.

Jeg har sejlet i konvoj fra Rothesay dock - Glasgow. Vi var 20 skibe i konvojen til Gibraltar, vi var 4, da vi kom derned. Men livet skal leves, som ingenting er hændt - så prøv at forstå ham, når nerverne er spændt. - Citat fra Den gamle sømand af Kaj Hansen - krigssejler. Jeg tror, at alle søfolk har været ude for lignende eller værre oplevelser, endda flere gange. I efteråret 1943 kom den første officielle anerkendelse af krigssejlernes indsats, idet Admiralitetet meddelte, at på grund af de danske søfolks indsats på alle verdenshave måtte de nu føre Dannebrog fra formasten. Senere på selve D-dagen for landgangsoperation »Overlord« deltog damperne Avance og Aarø samt Gudrun Mærsk, det var på selve D-dagen. De danske skibe sejlede under dansk flag, men var endnu ikke rigtig anerkendt som allierede. Da de deltog i landgangen, kunne man ikke kalde dem neutrale, hvad var de så? Hans Majestæt Kong Georg VI skulle tale i Underhuset 30. november 1944 for at takke alle dem, som havde deltaget i Overlord. En af passagerne lød - »This would not have been accomplished without the splendid bravery of our merchant seamen and those of the United Nations and Denmark.«

En anden gren af den britiske krigsførelse bestod i at finde egnede folk til at blive sendt til de okkuperede lande i Europa.

På den danske pool i Newcastle er der blevet rekrutteret ikke så få danske søfolk, som er blevet kastet ned i Danmark som telegrafister - sabotageinstruktører med mere. Af de første 8, som blev kastet ned i Danmark i 1942, var de seks fra den danske handelsflåde, og af de næste 20, som blev nedkastet, var de 12 fra handelsflåden, det giver en samlet nedkastningsprocent på ca. 64% som var søfolk, så også på opbygningen på hjemmefronten har sømændene sat deres spor.

Årene er gået, vi har mistet mange af vore venner og kollegaer fra dengang, men vi, der er tilbage, vi mindes dem stadig. Når vi samles, har vi noget tilfælles, noget der binder os sammen, nemlig kammeratskabet fra dengang, og ca. 1800, der ikke kom med os hjem. Vi er meget glade for Newcastle kommunalbestyrelse, der altid modtager os som gamle venner.

En yngre udgave af forfatteren Hans F. Hansen i SOE uniform. Som det fremgår af artiklen, var mange sømænd rekrutteret til SOE.

Vi takker, fordi vi har fået lov at stille et mindesmærke op i St. Nicholas cathedral for vore faldne kammerater, vi takker dem, der gjorde det økonomisk muligt, vi takker også den danske koloni i Newcastle for deres smukke måde at værne om monumentet på, vi glæder os til at se det i en ny belysning med den smukke farverige glasmosaik. Vore kammerater, som står her i bogen, har ingen gravstene, fra det iskolde vand i nord til det haffyldte i Pacific Ocean, alle verdenshave er deres hvilested, men vi er sikre på, at deres sidste tanker gik til det lille land i det høje nord.

Jeg vil gerne citere den engelske digter Frances Dovers smukke digt om war memorials: »War memorial«

»And on the wave where the loss is told,
the sun lights up their names
in gold«.

Da krigen sluttede i 1945, og de allieredes sejr var en kendsgerning, var den danske handelsflåde, eller det, der var tilbage heraf, spredt på alle verdenshave. De forskellige rederier, der administrerede skibene, var man-

ge, så det tog nogen tid, inden de danske søfolk kunne vende hjem til Danmark. De kom ikke hjem i samlet flok, men enkeltvis eller i små grupper, det tog et par år, før de fleste var hjemme. Efter 5 hårde år med al søkrigens gru og rædsler kunne de endelig tage redningsvestene af, slappe af og sove roligt. Der er rejst mindesmærker mange steder i verden for søfolkene i the Merchant Navy. På Tower Hill i London står et smukt mindesmærke, hvor også alle danske skibe er nævnt, samt alle danske søfolk, der satte livet til. På Utah Beach i Normandiet står en statue af en dansk sømand til minde om de danske søfolk, der deltog i operation »Overlord«.

Vi har mindeankeret i Nyhavn, hvor vi samles hvert år den 5. maj til kransenedlægning. Andre steder findes der mindesmærker over danske søfolk og deres fremragende indsats. De kan med god samvittighed rette ryggen, se folk i øjnene og sige »støt står den danske sømand«. Der er stadig en lille gruppe krigssejlere tilbage fra dengang. De mødes jævnligt, udveksler tanker, minder, hjælper hinanden, hvor det er nødvendigt, psykisk og fysisk. Desværre er alderen ved at løbe fra os, de, der var 15 år i 1940, er i dag 75 år. Med stadig stigende hast bliver vi færre år for år, så inden længe er vi ikke flere. Vi har et lille ønske om, at der måtte oprettes et museum enten på Søfartsmuseet, eller i en af de nu nedlagte haller på Holmen, om kapitlet den danske handelsflåde, dens indsats for Danmarks frihed og selvstændighed i krigen 1939-1945. Der kunne være skjolde på væggen med navn på alle krigsforliste skibe, en lille mindestue med billeder og litteratur samt oplysning om søfolkenes indsats under krigen.

Ideen er, at fremtidens børn, unge, skoler og andre interesserede kan se og læse om, hvad der egentlig skete i søkrigen 1939-1945.

De danske søfolk vidste, at de havde deres rødder i Danmark, men de havde også vinger, som de spredte ud over hele verden.

Ingen nævnt ingen glemt.
Ære være Deres minde.

Home is the sailor
Home from the sea
Their names will live for evermore.

H.F. Hansen

Resumé af

Forslag til lov om forhøjelse af hædersgaver

Forslaget er en opfølgning af aftalerne i forbindelse med vedtagelsen af Finansloven for 2000.

Regeringen, Enhedslisten, CD og SF har aftalt, at hædersgavebeløbet til besættelsestidens ofre m.fl. forhøjes med 5.200 kr. til 12.000 kr. fra den 1. april 2000.

Forslaget er udarbejdet i overensstemmelse hermed.

Samtidig foreslås en tilsvarende forhøjelse af hædersgaver til sårede og efterladte efter faldne den 29. august 1943.

Der er for tiden ca. 5.800 hædersgavemodtagere. Den foreslåede for-

højelse af hædersgavebeløbet forventes at medføre en samlet årlig merudgift i 2000 på ca. 23,1 millioner kr.

Love og lovforslag der vedrører modstandsfolk, KZ fanger og Krigssejlere. Bemærk venligst, at Lov nr. 938 LIGNINGSLOVEN ER VEDTAGET. Forslag til lov om forhøjelse af hædersgaver er et LOVFORSLAG, som formentlig vedtages endeligt i uge 12. Ved første behandling stemte alle partier for bortset fra 4 medlemmer af tinget.

kc

938 Ligningsloven

- erstatning fra Anden Verdenskrig
- bundfradrag sociale fonde
- støjbegrænsningstilskud

Folketinget har vedtaget et lovforslag om ændring af boafgiftsloven og ligningsloven.

Erstatninger for nazistiske overgreb under Anden Verdenskrig gøres herefter skattefrie. Tilbagebetaling af værdier konfiskeret under krigen gøres skattefrie. Baggrunden er, at flere lande er begyndt at udbetale beløb som kompensation for nazistiske overgreb under Anden Verdenskrig og tilbagelevere ejendomme, som er konfiskeret i forbindelse med nazistiske overgreb.

Den skattefrie bundgrænse på 5.000 kr. for ydelser, der udbetales af fonde, stiftelser og foreninger godkendt af socialministeren, og hvis formål er at støtte

socialt eller sygdomsbekæmpende arbejde, øges fra 5.000 kr. til 10.000 kr. Der er alene tale om en påjustering af det skattefrie bundfradrag.

Offentlig tilskud til begrænsning af vejstøj er skattefrit. Loven har baggrund i et af regeringens målsætninger om, at antallet af boliger belastet med et trafikstøjniveau på over 65 db skal mindskes.

Lov om ændring af boafgiftsloven og ligningsloven. (Erstatninger m.v. for overgreb under Anden Verdenskrig, forhøjelse af bundfradrag for ydelser fra sociale fonde og skattefritagelse for støjbegrænsningstilskud) - Lovforslag L 44 vedtaget 2/12 1999.

Pressemøde

Tvangsarbejde i Nazityskland

Fredag den 18. februar havde Klaus Frhr. von Münchhausen indkaldt den danske presse til et møde i Frihedsmuseet.

På dette møde redegjorde von Münchhausen for, hvordan han gennem flere år har hjulpet slavearbejderne med erstatning fra forskellige tyske firmaer, der under Verdenskrigen anvendte slavearbejdere fra KZ-lejrene til underbetalt arbejdskraft. Det er så meget mere bemærkelsesværdigt, at von Münchhausen, der ikke er advokat, men historiker ved universitetet i Bremen, at han har opnået erstatninger for mere end 1000 fra firmaer som Siemens og Volkswagen.

En stor del af de danske KZ fanger - om ikke alle - var slavearbejdere under umenneskelige forhold på fabrikker, der fremstillede blyakkumulatorer til U-både, helt uden nogen form for beskyttelse, på andre fabrikker der fremstillede krigsmateriel til fly, eller som gravearbejdere til tankgrave. Der har været usikkerhed om, hvad der kan kaldes slavearbejde, for hvilket der kan kræves erstatning. Der er stadig en vis usikkerhed, men såvidt det i dag er muligt at forstå de meget forskellige udsagn der er kommet fra presse og myndigheder, er alt arbejde, der er pålagt en KZ fange

Fra venstre formanden for Sammenslutningen af Danske Fanger, Villy Jensen, Salle Fischermann som også virkede som oversætter, Klaus Frhr. von Münchhausen og Dagmar Mørk Jensen. (Foto: kc).

såvel i lejren som udenfor, tvangsarbejde.

Dagmar Mørk Jensen har på vegne af sin afdøde mand Villy søgt om erstatning hos firmaet Bosch, i hvilket

firma Villy arbejdede som slavearbejder. Sagen har været for landsretten i Stuttgart, men sagen blev tabt med begrundelsen, at den var forældet, men afgørelsen er appelleret. DMJ siger, der er lang vej endnu, og vi kommer ingen vegne, hvis ikke regeringer rundt omkring, som har haft landsmænd som tvangsarbejdere - måske endda vigtigst at de skandinaviske regeringer her går i front. Medierne er også vigtige som formidlere af alle oplysninger, der kan lægge pres på såvel de firmaer - tyske som andre nationaliteter - der har anvendt slavearbejdere, og sidst men ikke mindst den tyske regering, som nu endelig har vedtaget at oprette en fond som gerne skulle indeholde 38,5 milliarder kr. når fonden er færdig.

Denne fond er imidlertid endnu ikke oprettet, ligesom det heller ikke endnu er bestemt, hvordan de eventuelle penge skal fordeles. Håbet er - som det er oplyst fra den tyske ambassade - at hele denne ubehagelige sag får en ende i dette år 2000.

Usikkerhed er der ligeledes om, hvem der foruden slavearbejderne

En del gamle KZ fanger og journalister og pressefotografer. (Foto: kc).

Erstatning for tvangsarbejde

selv kan få en eventuel erstatning. Vil enker, børn eller børnebørn blive tilgodeset. Det er der endnu ikke noget fast tilsagn om.

Det her omtalte er alene den erstatning, der eventuelt kan komme på tale fra tyske firmaer og myndigheder, og handler altså ikke om evt. erstatninger fra f.eks. Schweiz, Sverige eller andre lande, der har været omtalt i aviser og dagblade.

Alle vore medlemmer af fangeforeningerne har allerede fået besked på at sende skemaer til Klaus Frhr. von Münchhausen, og han har da også formidlet mere end 300 til de rette instanser. For dem som endnu ikke har indsendt skemaer, eller som vil gøre dette på egen hånd, se da venligst hosstående meddelelse fra den tyske ambassade.

Til pressemødet var der en del fangekammerater, og i panelet sad foruden von Münchhausen, Dagmar Mørk Jensen, Villy Jensen, formand for Sammenslutningen og Salle Fischermann, der også virkede som oversætter.

Alle ledende aviser var mødt frem med journalister og fotografer, og der var i førende dagblade også dagen efter fyldige reportager med billeder. For de gamle fanger var det en god dag.

kc

At dø - selv i en upersonlig sags tjeneste - er altid en personlig sag, som kun kan klares af en selv.

Arthur Koestler

*

De mennesker der er i stand til at leve efter den almindelige moral er nødt til at gøre vold på naturen.

Nynne Kock

*

At det modsatte af løgn også er løgn, er sandt.

Ivan Malinowski

I den senere tid har der været omfattende reportager i de danske medier med hensyn til den planlagte erstatningsydelse for tvangsarbejde under tysk herredømme under 2. Verdenskrig. De delvis tvetydige og endog urigtige oplysninger vil ambassaden gerne berigtige med denne meddelelse:

De internationale møder om en fælles offentligretslig stiftelse, der vil tildele compensationen, er endnu ikke afsluttede. Når forhandlingerne er afsluttede skal den Tyske Forbundsdag vedtage oprettelsen af en lovformelig stiftelse.

Først når denne stiftelse er etableret, kan der indgives ansøgninger - man regner med, at dette vil være tilfældet i sensommeren/efteråret 2000.

Tilsvarende er der ingen mening i at indgive en ansøgning på nuværende tidspunkt. Man tilsigter at afvikle udbetalingerne til godkendte berettigede personer, bortset fra enkelte undtagelser, gennem institutioner som de østeuropæiske Versöhnungstiftungen og Claims Conference.

Det er forståeligt, at nogle af de pågældende personer, foruroliget af de forskelligartede meddelelser, frygter at oversidde ansøgningsfristen. For at bringe denne frygt til ophør, kan ambassaden tilbyde, at de berettigede personer kan henvende sig skriftligt til ambassaden. Ambassaden vil derefter gøre denne personkreds opmærksom på, når stiftelsen er indrettet og der kan indgives ansøgninger.

Ambassaden vil indtrængende fraråde, at man inddrager mæglere eller organisationer, der opkræver gebyr for deres ydelser. Selve ansøgningen er gratis; der bliver ikke behov for en advokat.

I givet fald bistår ambassaden gerne de pågældende personer med ansøgningen.

Botschaft
der Bundesrepublik Deutschland
Kopenhagen
Embassy
of the Federal Republic of Germany

Gz.: RK 552.00
(Bitte bei Antwort angeben)

Det kunne være en Århus-historie

Dette er historien om danske undervandsbådes livtag med Mariager Fjord. Specielt, da tyskerne stod i landet sidst. Danmarks smukkeste fjord er ellers ikke skabt til u-både, men det gik alligevel.

Undervandsbåde på Mariager Fjord? Det lyder som en dårlig vits. Som en Århus-historie.

Ikke desto mindre er det sandt. U-både er blevet en del af livet ved Danmarks smukkeste fjord. Sådan har det været, siden tysken stod i landet sidst - under 2. verdenskrig.

Historien om danske undervandsbåde på Mariager Fjord begynder i krigens år, 1940. Da danskerne lod sig overrumple og overmande 9. april, slap Søværnet nådigt.

Søværnet fik lov at fortsætte sine aktiviteter, og folk blev indkaldt og genindkaldt. Af andre årsager blev der dog ikke sejlet så meget som tidligere.

Skibene lå for det meste med trosser i land, men med folkene om bord.

På et tidspunkt strammede besættelsesmagten grebet om Søværnet. Først med et cirkulære om, at danskerne skulle melde ud, senest 48 timer før danske flådeenheder stak til søs. Fra foråret 1941 kom yderligere stramninger til. De handlede om, at overfladefartøjer kunne benytte Isefjorden til øvelser, og undervandsbåde (11), kunne vælge andet farvand.

Til Mariager Fjord

Valget faldt på Mariager Fjord. sagt sådan af den senere viceadmiral S. Thstrup:

- Mariager Fjord valgtes på grund af det ret dybe og forholdsvis lange bassin udfor Mariager. Eneste ulempe var, at farvandsområdet var ret smalt.

Her kunne udføres dykkeøvelser. Træning i neddykket sejlads. Elementær torpedoskydning mod skibsmål - så godt som det smalle farvand nu til lod.

S. Thstrup (født 1915) var som undervandsbådselev på togterne til Mariager Fjord i 1941 og 42. Det første år var han i »Dryaden«, chef var kaptajnlojtnant S.O. Franch, og året efter var han næstkommanderende i »Flora«, chef: kaptajnlojtnant H.E. Wern.

Tidligere, bl.a. på radiotogter, hav-

de u-bådene ofte været på Mariager Fjord.

Fra indløbet ved Als Odde til Hadsund er fjorden et smalt sejløb. Fra Hadsund forbi Mariager til »endestation« Hobro er der en forholdsvis smal, men dyb og til u-bådsangrebsøvelser nogenlunde egnet strækning.

Mariager Fjord har sine dybeste punkter ud for Mariager. Med 29-30 meter vand. I samme område er fjorden bredest, et par kilometer.

Tre togter

Under besættelsen var der ialt tre togter til Mariager Fjord.

Det første i foråret 1941. Med inspektionsskibet »Beskytteren« kom tre u-både til fjorden: »Havkarlen«, »Dryaden« og »Rota«.

Togtet varede fra 21. april til 18. juni. Mariager var basishavn, og flotillen var i havn hver aften. Kommandørkaptajn G. Paulsen var boss.

Det følgende år forlagde u-bådene endnu et togt til fjorden. Fra 8. til 30. maj. Da var værkstedsskibet »Henrik Gerner« med. G. Paulsen var igen chef. Og de tre u-både var »Havfruen«, »Daphne« og »Flora«.

Besættelsens tredje og sidste togt fandt sted om efteråret. Da var også et besøg i Isefjorden inddraget.

Igen var »Henrik Gerner« moderskib. Igen var G. Paulsen boss. U-bådene var »Havmanden«, »Havkarlen« (for anden gang på fjorden), »Havhesten«.

Togtet strakte sig fra 13. oktober til 29. november.

Alle nævnte fartøjer blev iøvrigt sænket på Holmen af deres besætninger 29. august 1943. Samme morgen som bruddet med de tyske besættere.

Øvelsesskydning

S. Thstrup mindes sine to togter på Mariager Fjord:

- Under øvelsesskydninger fik torpedoerne påsat et særligt »øvelshoved« istedet for »krigshovedet«. Vi skød direkte mod skibsmålet, og torpedoen var indstillet til at passere to meter under målet.

Øvelshovedet indeholdt en vandbeholder. Når den var fyldt, havde øvelshovedet samme vægt som krigshovedet, men ved hjælp af trykluft kunne vandet blæses ud, når torpedoen havde løbet sin distance ud.

Herved fik den positiv opdrift. Steg ud af vandet. Kunne bjerges og bruges igen.

Efter krigen

Efter krigen vendte de danske u-både tilbage til Mariager Fjord. Mindst et par hændelser har bidt sig fast i folkerindringerne.

Under en øvelse ved Mariager (1956) blev en torpedo sendt af sted. Den ramte ikke det, den skulle, i vandet.

I stedet fortsatte den mod land.

»Gik« på land i Vinterhavnen ved cementfabrikken Dania. Her lod en medarbejder sig fotografere ved siden af den plumpe, cigarformede, uarmerede tingest.

En historie fortæller også om en u-båd, der satte sig fast i fjordens mudder. Den kom fri, kom ind til Mariager. Hertil cyklede flere drenge fra Dania. De husker, hvordan orlogsgaster var i gang med at fjerne mudder og muslinger fra bådens skrog.

Neddykket sejlads

Det er måske denne historie, den senere viceadmiral S. Thstrup mindes:

- Som led i et udvekslingsprogram med Hæren havde vi i en uges tid besøg af oberstløjtnant Stagaard. Enten i 1941 eller 42.

Stagaard fulgte øvelserne i en af undervandsbådene. Fik herunder lov at lede neddykket sejlads. Den skulle gå rundt om en fritliggende grund i områdets vestlige del.

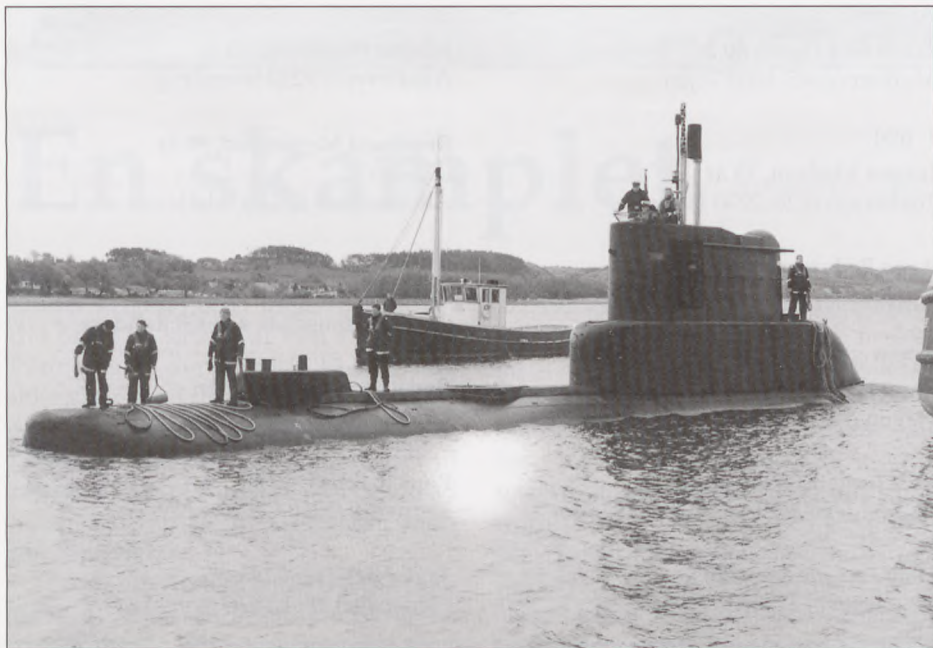
- Pludselig mærkedes et stød i båden. Han måtte erkende, at u-båden var på grund.

- Skibschefen begyndte da drilsk at diskutere, hvad man kunne gøre for at komme fri. Bakke, vride, tilkalde hjælp og lignende. Da han syntes, Stagaard var pint tilstrækkeligt, sagde han: - Jeg prøver at blæse båden op.

- Der åbnedes for trykluft til dykertankene, og vandet i tankene pressedes ud. Herefter røg båden til vejrs. Som en prop.

- Sejladsen kunne fortsætte. Efter fortøjning i Mariager blev der behov for at rense skroget for mudder og tang, der ikke var skyllet bort under sejladsen mod havn.

En tredje historie fortæller, at en øvelsestoppedo satte sig fast i mudder-

»Narhvalen« er nu adopteret af Hadsund kommune/Hadsund Marineforening. Er her ved at lægge til kaj i Hadsund Trafikhavn.

ret. Historien beretter også, at torpedoen stadig ligger derude i fjorden. Et eller andet sted.

Historien er sand.

Viceadmiral S. Thostrup husker den sådan. - Engang, vi skød, gik det galt. Der blev skudt for meget på tværs. Torpedoen borede sig ind i den stejle fjordbund. Den blev ikke fundet, trods ihærdig dykkereftersøgning.

Adopterede

I 1980'erne vendte u-bådene tilbage til Mariager Fjord.

»Nordkaperen« blev da adopteret af Mariager Kommune. Søsteren »Narhvalen« af Hadsund Kommune/Hadsund Marieforening.

Begge fartøjer har gæstet fjorden mange gange, og undertiden - efter festligheder i land - sagt tak-for-denne gang ved at tage indbudte gæster om bord til en dykning i den smukke fjord med de dybe pletter.

Så vidt vides, har nutidige u-både aldrig stået på bunden. De er nøjedes med yderst beskedne dybder, 10-11 meter vand over skroget.

En anden oplevelse

En journalist var med en maj-dag 1988. Her er en del af hans reportage:

..... og tro så ikke, at det er nogenlunde det samme at dykke med u-båd som at køre i elevator eller rutschebane.

U-båden, som vi oplevede den, er langt at foretrække! Det eneste, vi registrerede, da vi lod os forsvinde fra

fjordens vandoverflade, var en nål på en skive:

5 meter.... 6 meter.... 7 meter.... og ... 11 meter og her blev vi.

Vi var nogle stykker, der gerne havde pralet med, at vi havde ligget på fjordens bund, på dens dybeste sted med 28-30 meter vand over os.

Nu må vi have det til gode til en anden gang, - for, som det blev forklaret: Vi går kun ned til en bund, vi kender. Og vi ved ikke, hvordan Mariager Fjords bund er.

For de professionelle om bord var dykning til 11 meter også en uvant fornemmelse. Når der dykkes, er det andre meter, der tales om.

Mariager Fjords beskedne udstrækning fik chefen, kaptajnløjtnant Åge Jensen, til at arbejde intenst med periskopet.

Først kom maskinstøj ind på lytteapparatet. Det viste sig at være en muslingekutter. Senere meddelte lytteposten atter om maskinstøj.

Radar og periskop afslørede synderen, en motorbåd.

Motorbådsføreren har givet fået sig en overraskelse. Han har set periskopet i overfladen, - for det viste sig hurtigt, at han ændrede kurs og gik af vejen.

Vi er ikke russere

Journalisten slutter sin historie med at fortælle om landgangen i Mariager.

Da blev Dannebrog omgående sat på »Nordkaperen«. Man ønskede ikke at blive forvekslet med russerne efter års snak om, at nu var der set mystiske, måske russiske ubåde, i svenske og norske fjorde...

(Ovenstående er med forfatterens tilladelse taget fra bogen »13 gode historier«, udsendt af PR-Information, Hadsund, og skrevet af Jørgen Toubro. Pris 120 kr.)

En af flådens nutidige u-både, Nordkaperen, er ved at gå til kaj i Mariager havn.

RUNDE DAGE

Ved Minna Dahl,
Sdr. Fasanvej 53, 4th
2000 Frederiksberg, tlf. 38 19 68 06

For sent indsendt:

12. februar

Svend Olsen, 80 år
Kjærsvej 105, 4220 Korsør

6. april

Oscar Hansen, 85 år
Egeparken 42, 5800 Nyborg

11. april

Arne Nielsen, 85 år
Honorevej 4, 7000 Fredericia

17. april

Erna Heldorf Olsesen, 80 år
Markvej 88, 9700 Brønderslev

19. april

Ella Houmann Thomsen, 70 år
Geisnæsvej 3, 9990 Skagen

Poul Nielsen, 75 år
(Sachsenhausen 73085)
Hunderupvej 99, 5230 Odense M

22. april

Leo Hansen, 70 år
Gråkildevvej 16, 7700 Thisted

25. april

Karen Schlätzer, 75 år
Hvedemarken 77, 6000 Kolding

26. april

Vagn Foldager, 80 år
Havrevænget 21, 5210 Odense NV

27. april

Karl Salling Møller, 75 år
Evasvej 3, Aalborg

29. april

Julius Berndt, 85 år
Tøndervej 199, 6200 Aabenraa

30. april

Jacob Skærlund, 80 år
Morbærvej 45, 6600 Vejen

1. maj

Jørgen Madsen, 75 år
Tokkerupvej 26, 2730 Herlev

Aage Pedersen, 80 år

Sct. Pedersgade 5, 8900 Randers

3. maj

Peter Hell, 90 år
Havemose 4, Lambjerg, 6400 Sønderborg

Erik Jørgen Jakobsen, 80 år

Valnøddevænget 14, 3000 Helsingør

Helga Rasmussen, 80 år

Mariagervej 21, 8900 Randers

6. maj

Regnhard Pedersen, 85 år
Frydenshave 21, 6440 Augustenborg

7. maj

Kirsten Møller, 75 år
Jernbanegade 17, 7160 Tørring

8. maj

Harry Sørensen, 75 år
(Hannover-Stöcken 54562)
Valmuevej 16, 8600 Silkeborg

9. maj

Willy Rasmussen, 75 år
(Dachau 141747)
Muskathaven 32 st., 2730 Herlev

12. maj

Tom Hansen, 85 år
Ullerupdalvej 231 st., 7000 Fredericia

14. maj

Aksel Andersen, 85 år
Aase Hansensvej 55, 1, 3300 Frederiks-
værk

22. maj

Karen Irma Kjestrup, 80 år
Købmagergade 40-108, 7000 Fredericia

24. maj

Valborg Sørensen, 85 år
Påbyvej 36, 6000 Kolding

Erna Sørensen, 80 år

Pederstræde 3, 9000 Aalborg

26. maj

Ernst Gunther Hansen, 85 år
Skjoldsgade 16, 8260 Viby

27. maj

Borge Klingenberg, 85 år
Gl. Køgevej 265, 2. tv., 2650 Hvidovre

30. maj

Margit Houlberg, 65 år
Akasievej 1, 9230 Svenstrup

Bernhard Myglegård, 80 år

(Frøslev)
Ålbrobakken 9, 2730 Herlev

31. maj

Else Jensen, 95 år
Pr. Christiansgade 4, 8900 Randers

Bertha Jørgensen, 75 år

Lindgårdsvej 15, 9900 Frederikshavn

Poul Birktoft, 85 år

Kornvej 8, 5210 Odense NV

Tage Nielsen, 80 år

Fredensvej 18, 1., 8260 Viby J

8. juni

Elna Barslev, 75 år
Vesterparken 12, 9362 Gandrup

11. juni

Viggo Eriksen, 80 år
(CBU-Ambulancefører Jyllandskoprset)
Bymarksvej 42, Tjørring, 7400 Herning

11. juni

Aase Lumholt, 70 år
Danmarksgade 60 st., 7000 Fredericia

12. juni

Ella Risbæk Kristensen, 75 år
Jernbanegade 8-92, 7000 Fredericia

Den der kun måler historien med
nutidens metermål, har ikke blot
ikke forstået historien, men har
misforstået den.

Kaj Christensen

*

De frygter døden mindst, hvis liv
har været mest værd.

Kant

*

Ingen, som letter livets byrde for
en anden, er unyttig her i verden.

Charles Dickens

*

Vi har ansvar ikke blot for hvad vi
gør, men også for hvad vi undla-
der at gøre.

R. Whateley

En skamplet

Under krigen gik vi unge med hovedet bøjet på grund af den skam, der kom over os den 9. april. Man kunne ikke være med til at vinde en krig ved at synge Alsang, eller gå Algang. Denne skam førte dog på længere sigt til rejsning i befolkningen, således at vi kunne gå ind i efterkrigstiden med løftet hoved.

Hvor anderledes bittert må det ikke være nu, mere end 52 år efter krigens afslutning, at blive konfronteret med sit lands historie under krigen, og den første tid derefter. Det er der mange lande, der i dag må sande.

Dette stykke skal ikke handle om Frankrig, hvor en tidligere præsident netop før sin død, på fjernsynet måtte indrømme, at han allerede før krigen var medlem af en antisemitisk ungdoms-bevægelse, samt at han i 1940, efter ca. 1 måned blev løsladt fra tysk krigsfangelejr for at blive tjenestemand i Vichy regeringen, hvor en af hans bedste venner stod for jødeforfølgelsen. Ved højtidelighederne i Normandiet i 1994, fortalte han, at også han havde kæmpet mod tyskerne. Han glemte blot at fortælle, at han først meldte sig til kampen mod tyskerne, da Paris blev befriet; men det var kendelig nok til senere at blive præsident. Heller ikke om de franske politikere, der stadig bor i nogle af de dyreste ejendomme i Paris. Ejendomme, der før krigen var ejet af jøder, men som disse politikeres familier købte for næsten ingenting, da jøderne blev deporteret.

Nej, det skal handle om Holland, et land som jeg ved mere om, end jeg ved om de fleste andre lande.

Netop nu kommer der næsten dagligt nyt om alt det, der har været gemt langt bort i arkiverne, både her og i Tyskland og ikke mindst i Rusland.

Det er nu kommet frem, at tyskerne allerede fra 1933 var stærkt infiltreret i alle grene af det hollandske samfund, såsom embedsmandsstanden, erhvervslivet, bankverdenen, politiet, officerkorpset, politiske organisationer, samt kulturelle grupperinger. Indenfor alle disse grupper havde man, blandt de mest prominente personer, kollaboratører.

I 1935 fik Rigsadvokat van Harinxma thoe Slooten af Gestapo, besked på at forberede oprettelse af KZ-lejre i Holland. I den anledning skrev han et brev til Justitsministeren, hvor han foreslog, at man gik i gang med at oprette koncentrationslejre for kommunistiske asylsøgere. I marts 1935 blev fortet Honswick, det ligger syd for Utrecht, udpeget til formålet.

Især økonomiministeriet var stærkt infiltreret, således at udenrigshandelen blev mere og mere koncentreret på Tyskland, embedsmænd fra de to lande besøgte hinanden mere og mere, og ifølge Gestapo-arkiverne i Moskva, var målet næsten nået i 1939, nemlig at gøre Nederlandene til »en satellit af Tyskland«.

I oktober 1939 lavede tyskerne, i forbindelse med en eventuel besættelse af Holland, lister over hundredvis af hollændere, der skulle arresteres (informationerne havde de fra det hollandske politi). Der var også lister over hollandske politikommissærer og over-kommissærer (det højeste politiembede), som tyskerne kunne gøre brug af ved en besættelse. En af disse var politikommissær Einthoven. Efter krigen blev han udnævnt til direktør for den hollandske efterretningstjeneste (hans dossier fra før og under krigen er fundet i arkiverne i Moskva, det giver stof til eftertanke).

Under krigen blev 120.000 hollandske jøder deporteret, 104.000 kom ikke tilbage, hvordan var så skæbnen for dem, der kom tilbage?

Under krigen meldte der sig ca. det samme antal til tysk krigstjeneste, ca. 100.000 kom tilbage, hvordan var så skæbnen for dem, der kom tilbage?

For at begynde med de sidste. I den hollandske grundlov står: »Den, der melder sig til tjeneste i et fremmed lands stridsmagt, uden forudgående godkendelse af regeringen, mister det nederlandske statsborgerskab«.

Langt de fleste meldte sig til SA, de øvrige mest til SS. De, der havde meldt sig til SA, blev mest brugt til bevogtningstjeneste i opsamlingslejre for jøder, hvor de også var med til at sætte jøderne på togtransporterne til Auschwitz, eller til bevogtning af

andre tyske fangelejre. De, der havde meldt sig til SS, havnede for det meste i Waffen SS, hvor mange endte på østfronten. Mange deserterede i vinteren 44/45 og flygtede til den sydlige del af landet, der var blevet befriet i oktober 44, her udgav de sig for modstandsfolk, der var gået under jorden. Efter krigen blev et fåtal frataget deres statsborgerskab, som de dog fik tilbage efter 1/2 til 1 år. Flertallet slap igennem lovens nåleøje uden men. Et eksempel var Aantje, han blev aktiv inden for partiet CDA (Kristelig Demokratisk Appel) hvor han ikke alene kom i 2. Kammeret (Folketinget); men nåede selv at blive gruppeformand, uden hans forhold var blevet undersøgt.

Midt i 70'erne var han partiets kandidat til Ministerpræsident-posten (Statsminister). På det tidspunkt undersøgte »Kontoret for Krigs-Dokumentation«, uopfordret, hans forhold, hvor man opdagede, at han som medlem af SA havde været med til jødetransporterne til Auschwitz. Disse undersøgelser blev offentliggjort i dagspressen under overskrifter som »Kan en ikke nederlandsk statsborger blive Ministerpræsident«, han fik sit statsborgerskab tilbage, imod at han aldrig mere ville blande sig i politik. Disse landsforrædere får i dag en tysk krigspension ovenpå deres hollandske pensioner.

Den første gruppe fik en noget anden modtagelse, netop nu, december 1997, har man fundet gamle arkiver i Finansministeriet over ejendele, der var blevet stjålet fra jøderne, da de blev deporteret. Før krigen og under krigen var der i Amsterdam en kendt jødisk bank ved navn Lippman-Rosenthal normalt kaldt LIRO Bank. Denne bank blev benyttet af den jødiske befolkning, mange opbevarede deres værdipapirer og andre værdifulde sager i bankbokse i denne bank. Da jøderne blev tvunget til at gå med Davidsstjerne med ordet JOOD, samt blev sendt i Ghettoer, deponerede mange jøder alt, hvad de ejede af værdi i banken, mod kvitteringer, hvorpå der stod et løbenummer, samt en beskrivelse af det deponerede.

Kopier af disse kvitteringer blev helt korrekt opbevaret i bankens arkiver. Hvad man ikke vidste var, at tyskerne havde lavet en deal med bankens direktion, hvor de mod at samarbejde med besættelsesmagten blev garanteret, at de ikke ville blive deporteret. Da tyskerne begyndte at sende ghettobeboerne til »arbejdslejre« i Tyskland, fik de jøder, der ikke tidligere havde deponeret deres værdisager i LIRO banken, travlt med at gøre det. Blandt de sidste jøder, der blev deporteret, var bankens direktion og jødiske medarbejdere. Banken blev underlagt Nationalbanken, der stod under tysk kontrol.

Nationalbanken begyndte ret hurtigt at dele ud af værdierne, således modtog Amsterdam kommunes arkiv et stort antal billeder, der igen blev anvendt på de forskellige kommunale kontorer, hvor de hænger den dag i dag.

Efter krigen overtog Finansministeriet såvel LIRO-arkivet samt, hvad der var tilbage af jødiske ejendele. Hvad der derefter skete, er først nu helt tilfældigt kommet for dagens lys. I slutningen af 60'erne blev man i Finansministeriet enig om at tilintetgøre arkivet, samt at sælge, hvad der var tilbage. For at holde salget hemmeligt blev man enige om at holde en lukket auktion, hvor alle ansatte i ministeriet kunne byde på det efterladte. Mange går stadig rundt med smykker stjålet fra jøderne eller dækker op med jødisk sølv. Alt købt til en pris der ligger på ca. 1/1000 af den nuværende værdi.

De jøder, der havde overlevet Døds marchen fra Auschwitz, blev af britiske og amerikanske tropper transporteret til Holland. Ved grænsen fik de at vide, at de skulle tilbage til Tyskland, da de ikke havde et gyldigt pas. Først da amerikanerne greb ind, blev de indkvarteret i skoler nær grænsen, hvor de forblev enkelte uger, inden de fik lov til at rejse videre til deres hjem. Sal Zanten fortæller om sin hjemkomst til Amsterdam. Han gik straks til sit fædrende hjem, hvor han blev smidt ud af en hollandsk nazist, der havde købt huset med alt indbo. Han måtte føre retssag i næsten 4 år, før han fik huset tilbage, fordi huset stod i faderens navn. (Hans far og mor døde den 4. juni 1943 i Sobibor, hans eneste bror døde den 4. maj 1945 efter døds marchen). Toppunktet kom dog 2 år efter, at han havde overtaget huset, da han fik en regning på leje af sine forældres møb-

ler, idet retten vel havde tilkendt ham huset, men at der ikke stod noget om møblerne. Desuden fik han en regning på ejendomsskat for årene, hvor han og hans familie havde været i koncentrationslejr, og hvor huset havde været beboet af en Nazi. Ved en ny retssag i 1962 slap han dog for disse udgifter.

For de hollandske jøder, der blev befriet af russerne, ventede samme modtagelse. Af russerne blev de sendt til Odessa for at blive transporteret til Vest-Europa pr. skib. De hollandske jøder kom med franske skibe til havne i Syd-Frankrig, her blev de interneret, til de kunne blive videresendt til Holland. Holland meddelte imidlertid Frankrig, at de kun kunne komme til Holland, hvis de var i besiddelse af gyldigt hollandsk pas. I maj 1946 et år efter befrielsen, kom de endelig tilbage til Amsterdam, hvor de fik udbetalt 10 Gulden, samt fik et varmt måltid af Røde kors, det samme Røde kors uddelte også klæder til dem. En af disse jøder fortalte sidste uge på TV om, hvordan det gik til. Hun var dengang en ung pige på 18 år, men fik udleveret tøj i størrelse 50. Da hun forsa gt spurgte, om hun ikke kunne få noget tøj af en mindre størrelse, svarede Røde kors-medarbejderen, at hun (Røde kors-medarbejderen) ikke kunne forstå »at hun ikke var blevet i Auschwitz, da hun kendelig var blevet forvænt der«. En anden fortalte, at han i 1972 søgte hjælp fra »Fonden for ofre fra KZ lejrene«. I første omgang hørte han, at »Tilintetgørelses-lejrene« ikke stod på listen over de lejre, hvortil der blev givet hjælp til tidligere fanger. I 1976 fik han dog tilkendt 18,20 Gulden pr måned, dette beløb er i 1997 blevet forhøjet til 19,60 (ca. DKK 67,70). De efterladte til de 104.000, der ikke overlevede, har aldrig fået udbetalt evt. livsforsikringer. Da de afdøde ikke havde betalt præmie i perioden 1943 til 45, var forsikringerne blevet annulleret.

Den største sag, nemlig sagen Goudstikker kontra Staten Holland, kommer for retten i januar 1998.

Goudstikker var før krigen en af de førende kunsthandlere i Europa, desuden ejede han slottet Nijderoden. Efter krigsudbruddet i 1939, besluttede han at rejse til Amerika med sin familie. For at kunne leve til krigens slutning, tog han et lån i sit slot, samtidig ansatte han en kendt advokat til at tage sig af hans sager, medens han var væk. Goudstikkers kunstsamling var på over 1200 malerier af kendte

malerer såsom Rembrandt, van Hals, Jan Sluyter osv. Før han rejste, gav han advokaten en liste over, hvilke kunstværker, der måtte sælges, samt fastsatte minimumpris for disse. Disse midler kunne advokaten bruge til renter og afdrag på ovennævnte lån, samt til løbende udgifter. På skibet til Amerika faldt Goudstikker på dækket og døde. Under krigen kom Gøring personligt til Amsterdam for at bese Goudstikkers samling, han gav sine opkøbere ordre til at »købe« samlingen. Advokaten der »vareto g« Goudstikkerfamiliens interesser »solgte« hele samlingen for et symbolsk beløb. Derved kunne familien Goudstikker ikke betale renter og afdrag på det lån, de havde i deres slot, med det resultat, at banken overtog slottet. Slottet blev siden solgt til den hollandske stat for et beløb, der var mindre end restgælden. Efter krigen forklarede retten i Nürnberg, at transaktioner som disse var ugyldige, og at kunstværker etc. skulle bringes tilbage til den oprindelige ejers hjemland.

Af de 1200 malerier, som Gøring »købte«, fandt de allierede 1100 i Gørings depoter, disse blev bragt tilbage til Holland. Når enden er god, er alting godt, siger man. Det regnede Goudstikkers enke også med, da hun efter krigen rejste tilbage til Holland for at få alle økonomiske sager i orden. Den hollandske stat nægtede imidlertid at udlevere malerierne med begrundelse, at der ikke var andre regler end at kunstværker skulle bringes tilbage til de oprindelige ejeres hjemland, og dette var ikke ensbetydende med, at de skulle udleveres til de oprindelige ejere, desuden havde man »frivilligt solgt« kunstværkerne til de tyske opkøbere. Man gjorde også enken opmærksom på, at hun havde en bankgæld på ca. 2 millioner Gulden, nemlig forskellen mellem det oprindelige lån i slottet, og det beløb staten havde betalt for det. Enken opgav sagen og rejste tilbage til Amerika mod, at staten betalte hendes bankgæld. Nu har arvingerne (børn og børnebørn) taget sagen op igen, og det viser sig, at af de 1100 malerier, der kom tilbage til Holland, har staten foræret de 150 kostbareste malerier til hollandske museer, 150 har man enkeltvis solgt på kunstauktioner, det sidste blev solgt i maj 1997 gennem Sotheby i Amsterdam. De sidste 800 malerier er sporløst forsvundet, staten har kvitteret for modtagelsen, da de blev bragt tilbage, men har ikke nogen ide om, hvor de

er blevet af. Ingen kan nøjagtigt vurdere samlingens værdi i dag, men den anslås til en værdi af mellem 2 og 3 milliarder Gulden (7 til 11 milliarder kroner). Familien kræver de 150 malerier, der hænger på hollandske museer udleveret, samt at staten køber de malerier tilbage, som man har solgt på auktioner. Hvis det ikke kan lade sig gøre, kræver man mindst det beløb, som staten har fået ind ved salget. Desuden kræver man værdien af de 800 malerier, som er forsvundet. Staten forsvarer sig med, at man har betalt enkens gæld, samt at sagen er forældet.

At der kommer mange flere sager er ganske givet, nu hvor LIRO arkivet er blevet udlånt til »Kontoret for Krigs Dokumentation« for nærmere undersøgelse, hvorefter det overdrages til det jødiske samfund, der eventuelt kan føre erstatningssager.

Alt dette er kommet frem på grund af, at nogle medarbejdere i Finansministeriet glemte at tilintetgøre LIRO arkivet, som det var vedtaget, at de skulle have gjort, og at det tilfældigt blev fundet, i november, på et gammelt loft. Dette sammen med undersøgelser af russiske og tyske arkiver, der er blevet offentliggjort, har fået de overlevende jøder til endelig at åbne munden over deres hjemkomst i 45/46. Vi mødte overalt en kold skulder, fortæller de, derfor ville vi bare glemme.

Den 13. december offentliggjordes en udtalelse af den nuværende Finansminister Zalm, hvori han siger, at disse sager skal undersøges til bunds, og at han ser det som en national skam, som aldrig kan gøres ugjort, men som vi må tage ved lære af.

Man kan nu spørge sig selv om, hvilken skam er sværest at bære, den skam, vi bar på i de første krigsår, eller den skam, som andre stadigt, 52 år efter krigen, må bære på?

Efterskrift december 1999.

De sidste måneder er der kommet en del nyt om de ovenfor nævnte sager.

1. De hollandske banker har truffet en aftale med det jødiske råd om at udbetale et millionbeløb til rådet, som en symbolsk skadeserstatning.

2. De Hollandske forsikringsselskaber har gjort det samme.

3. Den Hollandske Børs er i forhandling med det jødiske råd om en

symbolsk erstatning, dette på grund af, at man under krigen gav LIRO banken, mod alle regler, tilladelse til at handle direkte på børsen, herved er et ukendt antal jødiske værdipapirer solgt.

4. Goudstikker-sagen skulle nu, efter mange udsættelser, endelig for retten. Den Hollandske regerings forsvaret var, at Goudstikker frivilligt havde solgt sine malerier til Göring, og derfor selv måtte tage konsekvenser-

ne. Familien Goudstikker, havde som modargument et dokument fra 1946, hvori den daværende hollandske regering meddelte den internationale domstol, at de omtalte malerier var stjålet af Göring. På grund af dette dokument blev malerierne i sin tid sendt tilbage til Holland. Sagen var for såvidt tydelig, men ved retssagens begyndelse afviste dommeren sagen, som værende forældet!!

H. Jantzen, Holland

MINDEGUDSTJENESTE

Helligaandskirken

5. maj 2000 kl. 17.00

55 året

» For frihed og fred i Europa«

Præludium	Der spilles »Kongernes Konge«. Herunder føres fanen ind i kirken.
Salme	»Vor Gud, han er så fast en borg«.
Læsning	Esajasbogen kap. 9,1-6.
Solo	»En lærke letted«
Salme	»Alt står i Guds faderhånd«
Prædiken	sgonepræst Leif G. Christensen
Salme	»Mægtigste Kriste«
Postludium	»Prins Jørgens March«

Fanen føres ud.

*Vi følger fanen ud til
monumentet for »Den ukendte KZ-fange«.*

Kransenedlæggelse ved major Niels Elsborg.

Bøn	»Fader vor«
Salme	»Altid frejdig når du går«
Trompet	»Retræten«

H.J.V. / Harry Henriksen

50 års jubilæum

Efter veloverstået eksamen i sommeren 1944 søgte to Randers-studiner ny udfordring. Kirsten Kretzmar og Annie Mouritzen var ikke i tvivl. De ville med i modstandsbevægelsen, være med i en aktiv indsats vendt mod den tyske besættelsesmagt.

Voldsomme begivenheder i deres gymnasie-år på Randers Statsskole var med til at modne den fælles beslutning. Den sidste dag i november 1943 havde tyskerne arresteret adjunkt Kaj Hoff, der samme dag blev skudt under flugtforsøg fra Thorsgades Kaserne, og engelsk-læreren Johannes Hay-Schmidt blev i december deporteret til tysk koncentrationslejr (Sachsenhausen). Tyskernes henrettelse af fire frihedskæmpere fra Randers og én fra Århus den 2. december 1943 gjorde selvsagt også et stærkt indtryk på de to veninder.

Deres beslutning var klar - men hvordan kunne de finde frem til den organiserede modstandsbevægelse?

Den kvindelige intuition var med til at bane vejen. Fra det foregående års studenterhold kendte pigerne Henning Røge, der var begyndt på jura-studiet ved Århus Universitet. I sin gymnasietid på Statsskolen var

han blevet afsløret/angivet som distributør af illegale blade og var desårsag blevet idømt en bøde - ved dansk foranstaltning.

- Han må være go' nok, ræsonnerede pigerne, gad vidst om han ikke stadig har forbindelser. Så de spurgte, da de en dag traf ham, og Henning Røge lovede at gøre sit bedste.

Inderst inde var han ligefrem begejstret, idet han så nye muligheder for både sig selv og studiekammeraten Jørgen Hesseldahl fra Århus. De var begge tilknyttet nedkastningschefen Toldstrups hovedkvarter i Århus, men havde ret så stillesiddende kontormæssige opgaver. En af forudsætningerne for at komme med i væbnede aktioner var at finde et par afløserne til »kontoret«.

Henning Røge havde afløserne, Toldstrup accepterede, og dermed nåede Kirsten Kretzmar og Annie Mouritzen deres ønskers mål - så tæt på toppen, de kunne komme. Og med alt det at rive i, de kunne overkomme. Ofte på besværlige og farefulde kurér-rejser med instrukser og/eller våbenfyldte kufferter til illegale grupper, og det forekom nu og da, at en galant repræsentant for herrefolket gav en hånd med, så den »gnädige Frau« ikke skulle slæbe sig helt skæv.

Formidleren af de to Randers-studiner vej til Toldstrups hovedkvarter, stud. jur. Henning Røge, skulle i oktober 1944 foretage en stikkerlikvidering i Nørresundby, men blev selv skudt.

Annie Mouritzen og Kirsten Kretzmar kom helskindet ud af krigen. Kirsten Kretzmar døde for nogle år siden.

Annie Langberg og hendes mand, oberst Gunnar Langberg, var med som gæster, da Gestapofangerne Randers den 1. februar markerede 50-årsdagen for foreningens oprettelse, og under festmiddagen fortalte Annie Langberg om tiden i Toldstrups tjeneste, om mennesker, hun mødte, og om episoder og begivenheder, hun oplevede.

Et både spændende og interessant erindrings-stof, i særlig grad for de af festens 42 deltagere, som ikke ved selvsyn oplevede denne besættelses-

Foreningens formand Frode Greve Rasmussen ridser foreningens historie op. Til højre Else Drejer, den eneste nulevende af de tidligere formænd. Foto: Tage Høgsgård.

tidens sidste del, eftersom de da var - gestapofanger.

Den nu 50-årige forening kom til verden under navnet »Gestapofangerne for Randers og Omegn«, og den var på en måde et barn af »den kolde krig«. Fra 1946 til 1949 havde også Randers en lokalafdeling af »Landsforeningen for Besættelsestidens politiske Fanger«, men den blev spittet i to fraktioner, en kommunistisk og en ikke-kommunistisk, og desårsag opløst. Randers-afdelingen opløstes 16. juni 1949.

Godt et halvt år senere var »Gestapofangerne for Randers og Omegn« på banen - med cykelhandler, senere revisor E. Christiansen som formand - og med et årskontingent på 6 kr. På generalforsamlingen i 1953 blev det sat op til 8 kr.

E. Christiansen var formand indtil 1956, da han blev afløst af Ove Ch. Lembcke. Han beklædte formandsposten indtil 1980, da Else Drejer tog over, dog for en ret kortvarig periode. Det samme var tilfældet med de følgende tre formænd, Else Bentzen, Erik Andersen og Albert Rasmussen, mens nuværende formand, Frode Greve Rasmussen, har holdt skansen de sidste 12 år.

Annie Langberg - dengang Annie Mouritzen - fortalte om tiden, hvor hun var kurer for nedkastningschefen Toldstrup. Th. hendes mand, oberst Gunnar Langberg. Foto: Tage Høgsgård.

BØGER

Danmark og de jødiske flygtninge 1933-1940

Af Lone Rüinitz
239 sider.

Forlag: Museum Tusculanum
Pris: Kr. 250,00

Ved rejser i årene 1947-50, hvor anmelderen rejste i Amerika, England, Frankrig, Holland, Belgien m.m., blev der, når vi unge mennesker var sammen, talt en stor del af tiden om Verdenskrigen, og hvordan vi i hvert enkelt land havde - eller ikke havde - bekæmpet tyskerne. Når man så i samtalen løb fortalte, at man var dansker, blev der ofte lidt stille. Danskere var ikke i særlig høj kurs. At vi havde haft en modstandsbevægelse, var der ikke mange, der vidste. En del i England vidste, at danske havde sejlet for de allierede; først, når vi kom til at tale om jøderne, lyste mange af udlændingene op, og Danmark fik ros.

Og denne ros har holdt sig. Når man kommer til Holocaustmuseet i Washington eller på dokumentationscentret for nazisternes jødeudryddelse, indtager 2 fiskerbåde hæderspladsen i udstillingerne til minde om de skæbnesvangre dage 1. og 2. oktober 1943. Dage hvor vore jødiske landsmænd var i stor knibe for at blive ført til Tyskland til udryddelseslejre. De dage tog modstandsbevægelsen og mange danskere, som ikke tidligere havde deltaget i modstand mod tyskerne, virkelig fat, for at redde så mange af jøderne, som det var muligt. Ca. 6.500 blev ført til Sverige og kun et fåtal blev ført til Tyskland. Denne redningsaktion var efter anmelderens mening nok den største anerkendelse Danmark og dermed den danske modstandsbevægelse fik uden for Danmarks grænser.

Men dette er jo ikke hele historien om jøderne, socialdemokraterne, fag-

foreningsfolkene og kommunisterne, der flygtede til Danmark ved nazismens indførelse i Tyskland i 1933.

Inden den endelige løsning på Tysklands jødeproblemer (Endlösung) forsøgte Tyskland at slippe af med jøderne til andre lande, og her var Danmark et NÆROMRÅDE og derfor kom der mange flygtninge til de danske grænser. Mest til Padborg og Gedser. Særlig efter KRYSTALNATTEN i november 1938 steg flygtningetallet meget. Nu kunne alle se - hvis de ville - at der ikke var nogen fremtid for jøderne i det nazistiske Tyskland. Eftersom flygtningestrømmen nu udviklede sig til tusindtallige skarer, udvikledes i takt hermed også statsegoismen.

Grænserne til de demokratiske lande i Europa blev næsten helt lukket, flygtningene var uønsket, så her begynder demokratiernes ansvar for Auschwitz og dermed den såkaldte »endelige løsning«.

Med skal det også, at de senere neutrale lande som Sverige og Schweiz var ophavsmænd til, at alle af jødisk oprindelse skulle have stemplet et J i passet. Det var således let for grænsevagten at se, at her var en person, som ikke havde samme rettigheder som andre flygtninge.

Bogen, der bygger på nyt arkivmateriale, giver ikke blot en spændende indsigt, men tillige en ide om, hvor lidt danske politikere og embedsmænd var interesseret i flygtningenes skæbne.

Ved den danske grænse var det første, flygtningene fik at vide, at det under ingen omstændigheder var muligt at få arbejde og opholdstilladelse, at Danmark kun gav opholdstilladelse i 3 måneder, og at det kun var, hvis jøderne selv kunne betale for sit ophold, eller der var familie eller venner, der indestod for opholdets betaling, og at jøderne omgående gik igang med at få opholdstilladelse i 3. land.

Selv om jøderne havde opholdt sig i Danmark siden 33, blev der nu i 1937 forklaret ham/hende, at nu skulle de ud af landet.

Det var i øvrigt i 1937 og frem, at de danske myndigheder forlangte, at flygtninge, der kom her, skulle bevise, at de var forfulgte af de tyske myndigheder.

Troels Hoff (som optræder mange gange i bogen og ikke for noget godt) anfører fra Justitsministeriets side, at truslen om et ophold i en tysk jødisk beskyttelseslejr ikke kan betragtes

som tilstrækkelig anledning til at flygte.

De brikker, som forfatteren føjer til vor forståelse for den ultimative jødeforfølgelse og demokratiernes værgen ved at forstå de menneskelige aspekter, er på en nøgtern måde acceptable.

Et andet aspekt, som fortæller om, hvorfor vi ikke sendte så mange flygtninge tilbage til Tyskland som både politikerne og embedsmændene ønskede, var, at det måske kunne forarge tyskerne, og allerede i årene før verdenskrigen var Danmark bange for at genere tyskerne.

Embedsmændene, som havde en stor og næsten ubegrænset frihed til forvaltningen af flygtningepolitikken, hvilket de gjorde uden den politiske indblanding, var medvirkende til den »stramme« kurs.

Med skal det også, at Danmark i 1939 gennem Udenrigsministeriet henvendte sig til Adolf Eichmann (Tysklands største jødehader), om en gruppe unge landbrugselever kunne få tilbagerejsetilladelse efter deres ophold i Danmark. Adolf Eichmann svarede derpå, at det ikke var tysk politik at modtage engang udvandrede jøder, men hvis det ikke kunne være anderledes ville man modtage dem, dog ville de blive fængslet.

Det har været, ikke blot i Danmark - en undskyldning blandt mange almindelige mennesker, at krisen fra 1929-33 var en del af årsagen til at ingen demokratier ville modtage mere end højst nødvendig antal flygtninge. Dette er måske ikke helt forkert, når vi ser på menigmand, men dette gælder ikke for politikerne, embedsværket. Disse to kategorier var ikke særligt truet af krisen. Med skal det også, at jødernes egne organisationer: Mosaisk Troessamfund og Komiteen af 4. maj 1933 alt for loyalt støttede den flygtningepolitik, som Danmark førte.

Disse organisationer mente, at ved at begrænse antallet af jødiske flygtninge til Danmark, undgik man at få en antisemitisk stemning. Rigtigt er det derimod, at fordi der var så forholdsvis få jøder i Danmark, lykkedes forsætningen af disse til Sverige i 1943 på næsten forbilledlig vis, men det er en anden historie.

Når man lægger bogen fra sig og glemmer danskernes indsats ved overførslen til Sverige i 43, er der ikke meget, man kan blive opløftet af.

Demokratierne er - når de bliver presset - ikke meget demokratiske.

Embedsmænd er ikke - når de får for stor magt - selv med deres store uddannelser ikke »større« mennesker, mere menneskelige, end deres andre landsmænd. Det må vi huske.

Lone Rünitz har med sin velskrevne bog taget fat i et af danmarkshistoriens sorte kapitler og selv om vi, de nulevende, skal huske, at verden dengang var en anden end i dag, og at vi ikke må måle med den tids alen og lægge dem ovenpå nutidens meterbånd.

Selv om det meste af bogen er skrevet i et stringent sprog, der passer til hele emnet, så er der også beretninger af enkelte jøder, der rører ved følelserne; godt at der også blev plads til den del af historien.

En vedkommende bog!

Kaj Christensen

Tak

Tak til jer fra Krigssejlerforeningen som var med ved bisættelsen fra Korsør Kirke af vor elskede far og Grethes kære livsledsager

Verner Kristian Nielsen
født 18.03.20
død 05.12.99

Tak til alle som i den svære tid har sendt blomster, hilsner og tanker.

På Grethes, min søster Bentes og egne vegne vil jeg sige jer tak for den indflydelse I har haft på min fars liv og for hvad I har betydet for ham.

IngerStuart Nielsen

Det har givet os en glæde at læse jeres smukke og varme mindeord i nr. 1-2000 af bladet, såvel som i Korsør Posten.

Inger Stuart Nielsen
Østervang 30
4000 Roskilde
Tlf. 46 36 07 18

Mindesmærket i Bergen-Belsen med mange skønne blomsterbuketter og Henrik Mortensens kone, Wilærwan. Foto: Henrik Mortensen.

Søn af tidligere KZ-fange sender disse ord

Ved et tilfælde blev det netop den weekend (17.-18. april 1999), hvor Bergen-Belsen fejrede sin befrielse i 45, at undertegnede aflagde lejren et besøg.

Der var smukt pyntet på gravene og især ved mindemuren, som også har en dansk inskription. Også mindesmærket var smukt pyntet denne dag.

Det var skræmmende og uhyggeligt at bemærke, hvor utroligt mange, der døde i denne lejr i de sidste uger før befrielsen. Lejren har iøvrigt også et interessant museum, og det landskabelige indtryk er meget smukt og maner til stille eftertanke og andagt.

Henrik Mortensen

Århus d. 14/2-2000

De Erhvervshæmmede i Århus holder d. 11. maj generalforsamling kl. 12.30 og spisning lige efter på Skovvangsvej 127. Eventuelle forslag skal være sendt til kontoret senest d. 1. maj. Samtidig skal tilmelding til at deltage i mødet og spisningen sendes til kontoret eller til Einer på tlf. 86 10 70 24.

Med hilsen Einer Sørensen

Hvem kendte Ivan Adriansen?

Ivan Adriansen var medlem af Walther-gruppen i Odense. Den 25.11.1943 blev han deporteret til KL Sachsenhausen, hvor han blev sendt på udekommendo på Heinkel. Den 3.7.1944 overførtes han til KL Buchenwald, hvor han blev sendt til Halberstadt. Han omkom sandsynligvis i marts 1945 under et bombardement, men de nærmere omstændigheder er aldrig klarlagt.

Hvis der er nogen, der kan være behjælpelig med oplysninger, historier, fotos og lignende hører jeg meget gerne fra jer.

Med venlig hilsen
Ann Ammons
Bøgebjergvej 41, 5000 Odense C
Tlf. 65 91 02 29

Klip fra aviser og blade

Berlingske Tidende 1. marts 2000

Krav: Nyrup skal løse Frøslev-strid

Mindepark: Med Hans Engell (K) og Ole Sohn (SF) i spidsen kræver flere partier nu, at statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) finder en løsning på 30 års strid om Frøslev-lejren som mindepark for 400 døde Gestapo-fanger.

AF CHRISTIAN JENSEN
OG KARL ERIK NIELSEN

Kun statsminister Poul Nyrup Rasmussen (S) kan løse det 30 år gamle slagsmål om en mindepark for de 400 danske Gestapofanger, der blev transporteret fra Frøslev-lejren til døden i Hitlers udryddelseslejre.

Flere politikere har således mistet troen på en løsning af Frøslev-lejrens fremtid gennem de forhandlinger, der i øjeblikket finder sted mellem de danske myndigheder og Frøslev-lejrens ejere.

»Jeg tror ikke på, at parterne selv kan finde en løsning, og det er ikke en sag, der egner sig til en retlig afgørelse. Derfor kan sagen kun løses, hvis statsministeren viser vilje til det,« siger de Konservatives Hans Engell.

Som omtalt i Berlingske Søndag har en sammenslutning af 3.000 danske krigsfanger rettet en direkte appel til Poul Nyrup Rasmussen om at opfylde en mere end 30 år gammel aftale om en mindepark i Frøslev-lejren for de 400 døde Gestapofanger.

De tidligere fanger mener, at staten er løbet fra aftalen ved i første omgang at have foræret lejren til en selvejende institution bestående af Sønderjyllands Amt og Bov Kommune. Dernæst har staten set gennem fingre med, at de nye ejere har givet et vognmandscenter med 60 ansatte lov til at drive forretning i nogle af de gamle fangebarakker. Fangerne mener, at det bespotter mindet om de døde.

Hans Engell har fulgt sagen tæt og giver de tidligere fanger ret i, at staten har givet et tilsagn om en mindepark – uden kommercielle interesser.

»Der er ingen tvivl om, at der er givet et sådant tilsagn, og at det ikke er indfriet. Omvendt synes jeg ikke, at Frøslev-lejrens indretning vanhelliger stedet, så det må være muligt at finde en værdig løsning,« siger Engell.

Dermed tilslutter han sig et ønske fra seks andre partier i Folketinget, der med et beslutningsforslag for snart et år siden fik regeringen til at indlede forhandlinger med Den Selvejende Institution om at få det private vognmandscenter ud. Bov Kommunes borgmester, Allan Niebuhr, har imidlertid afvist at være med til at flytte centret, og derfor tror hverken Hans Engell eller SFs Ole Sohn på en forhandlingsløsning.

»Uværdigt«

»Nu er der gået et år, siden vi blev lovet en løsning, og sker der ikke noget meget snart, må vi gå direkte til statsministeren,« siger Ole Sohn.

»Det er æreløst og uværdigt, at der er placeret en forretning midt i mindestedet.

Jeg forstår slet ikke, at ejerne har haft så lidt plig, at de har tilladt det, og at Nyrup og hans parti har udvist så ringe forståelse for, at vi har et fælles ansvar for at løse sagen,« siger han med henvisning til, at Socialdemokratiet har vægret sig ved at arbejde for en mindepark, fordi aftalen med de gamle krigsfanger ikke er juridisk bindende.

»Men det handler ikke om jura, men om almindelig ære og moral,« siger Ole Sohn.

En af de tidligere Frøslev-fanger, major Kjeld Feilberg fra Roskilde, truer med at stævne staten for aftalebrud, hvis der ikke kommer en mindepark.

Det har ikke været muligt at få en kommentar fra Poul Nyrup Rasmussen.

Der er ingen tvivl om, at statsminister Poul Nyrup Rasmussen kan løse den strid. Spørgsmålet er alene om han vil!

Afvejning i arkivadgang

Ny arkivlov: Størst mulig åbenhed under hensyn til privatlivets fred. Ellers uhindret adgang til besættelsestidens historie

Af JOHAN PETER NOACK
Rigsarkivar

Ville De bryde Dem om at se i avisen, at Deres far i 1939 blev behandlet for syfilis? Eller at Deres bedstemor i 1937 blev behandlet for eftervirkningerne af en ulovlig abort? At Deres søster i virkeligheden ikke er deres søster? Nej, vel?

Men så må De også leve med, at størst mulig åbenhed i lovgivningen afvejes mod hensynet til privatlivets fred. Denne afvejning er endnu en gang det, de nu foreslåede ændringer til arkivloven handler om.

Helt misvisende blev dette spørgsmål på forsiden af Berlingske Tidende i går koblet til den uhindrede adgang til besættelsestidens arkiver. Nærmere bestemt til de udlændingesager, som kan belyse Danmarks holdning til den nazistiske forfølgelse af jøderne. Jeg vil derfor gerne slå tre ting fast.

For det første kan der gives adgang til de udlændingesager, som må indgå i den nu bebudede undersøgelse. Dette gælder under arkivloven, som den er nu. Og det gælder, som den vil bli-

ve, hvis Folketinget vedtager de ændringer, der er foreslået. Det har statsministeren selv sagt ladet sig forsikre om, før han udsendte sin erklæring 6. februar om undersøgelsen.

For en ordens skyld. Der er i arkivloven ingen særlige bestemmelser, der hindrer adgang til arkivalier om Danmarks besættelse, og der har aldrig været det. Men bestemmelserne skal fortolkes. Med statsministerens erklæring af 6. februar er der nu retningsgivende udtryk for, hvordan der skal fortolkes.

For det andet har alle samme adgang til offentlige arkivalier. Sådan er det også under den nugældende lov. Og sådan vil det tilsvarende blive, hvis Folketinget ændrer loven som foreslået. Når lovbemærkningerne motiverer adgangen til dispensationer fra 80 års fristen med, at der må tages hensyn til forskningen, gælder dette også, når borgere uden for forskerstillinger søger adgang. Forskningen bør i den forstand ikke opfattes som et institutionelt begreb.

I den henseende bør alle kunne spare sig deres bekymringer. Statens Arkiver har siden arkivlovens ikrafttræden 1992 stædigt fastholdt, at der ikke må diskrimineres i adgangen til offentlige arkivalier. Vi vurderer hverken ansøgernes kvalifikationer eller projekternes lødighed. Når vi kræver formålet oplyst, skyldes det alene hensynet til størst mulig åbenhed. Skal vi virkeliggøre størst mulig åbenhed, forudsætter det vilkår, der tager et passende hensyn til privatlivets fred, når

det gælder viderebringelse af oplysninger.

For det tredje er der slet ikke tilsigtet nogen stramning af arkivlovens bestemmelser om adgang. De foreslåede ændringer skyldes i bund og grund den informationsteknologiske udvikling. Når de kommer op nu, hænger det sammen med, at følgerne af denne udvikling er taget i betragtning i det EU-direktiv, som skal omsættes til dansk lovgivning.

Informationsteknologien gør uundgåeligt langt flere arkiver til strukturerede samlinger af personoplysninger. Det skyldes først og fremmest de stærkt forbedrede søgemuligheder. Afvejningen mellem størst mulig åbenhed og hensynet til privatlivets fred må derfor for fremtiden ske i nye konkrete bestemmelser, som supplerer de gamle. Kulturministeren skal således forhandle med det kommende datatilsyn om, hvilke arkiver der er strukturerede samlinger af personoplysninger. Og Statens Arkiver skal høre Datatilsynet, når der søges adgang til fortrolige, strengt personlige oplysninger fra sådanne samlinger. Ændringsforslaget vedrører alene EDB-arkivalier, som er omfattet af registerlovene, og arkivalier, der afleveres efter lovens ikrafttræden, især på IT-medier.

Ændringsforslaget til arkivloven vil altså på ingen måde kunne lægge hindringer i vejen for undersøgelser af besættelsesårenes historie. De tilsigter alene en passende afvejning af størst mulig åbenhed mod privatlivets fred under ændrede teknologiske vilkår.

*Andre historikere har ikke udvist samme pli, når det drejer sig om personoplysninger, som rigsarkivaren her giver udtryk for.
Vil kulturministeren lytte til rigsarkivaren?*

*Du aner en stemme, der siger: Lad det ligge.
Du kan ikke mere. Du orker det ikke.
Man kvæler så ofte et menneskes ret
ved at skubbe det bort, fordi man er træt.*

Carl Scharnberg

ADRESSELISTE

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Fmd.: Jens Jac. Jensen, Glentevej 27, 1. tv.
7000 Fredericia. tlf. 75 92 54 57
Kass.: Knud Poulsen, Julsøvej 380,
8240 Risskov, tlf. 86 17 20 48, Giro 543 27 23.

Omegnsafdelingen:

Konstitueret Fmd.: Eigil Skov Jørgensen,
Strandvej 35, Kulhus, 3630 Jægerspris, tlf. 47
53 02 48.

Kontoret: Kongevejen 252 3, lukket p.g.a. af
ombygning. Sociale sager v/Jens Aller Skel-
højvej 11, 1. th., 2800 Lyngby, tlf. 45 88 88 72
Tirsdag-torsdag kl. 10-12

Esbjerg afd.: Fmd.: Marius Jensen,

Hjertingparken 169, Hjerting,
6710 Esbjerg V., tlf. 75 11 64 18.

Kontor: Gammel Fritidscenter, Gønnevangs-
vej (ved Østerbycentret), 6700 Esbjerg.
Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen,
Glentevej 27, 1. tv., 7000 Fredericia,
tlf. 75 92 54 57.

Kontor: Vendersgade 28, tlf. 75 93 29 73,
åbent tirsdag 14-16.

Kolding: Kontor: Staldgården.

Åbent torsdag kl. 14-16, tlf. 75 53 18 84

Odense afd.: Formand Henry Jensen,
Strynøgade 14, 5000 Odense C,
tlf. 65 90 32 02

Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Sydfyns afd.: Fmd.: Ole Martinussen, Bru-
uns Alle 20, 5700 Svendborg, tlf. 62 21 40 48

Sjællands afd.: Fmd.: Mogens Henrik Niel-
sen, Nystedvej 14, Veddelev, 4000 Roskilde, tlf.
46 75 77 13.

Kass.: Villy Jensen, Lindevej 12,
3200 Helsingør, tlf. 48 79 45 91.

Aalborg afd.: Fmd.: Børge Dahl, Herskinds-
gade 9, 9000 Aalborg, tlf. 98 12 84 92.

Kontor: Sofiendalsvej 80, 9200 Aalborg SV, tlf.
98 18 58 18.

Åbent torsdage 10-16. Åbent for kammerat-
ligt samvær torsdag 14-17.

Århus afd.: Fmd.: Wilfred Thomsen,
V. Stuckenbergsvej 25, st, 8210 Aarhus V.,
tlf. 86 10 41 25.

Kass.: Erik Bjørn Nielsen, Brovænget 25,
8250 Egå, tlf. 86 22 29 48.

Centrets adresse: Skovvangsvej 220,
8200 Århus N, tlf. 86 16 91 18 i åbningstiden:
Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd. Birgit Krasnik Fischermann, Gl. Vartov Vej
29 2' tv., 2900 Hellerup,
tlf. 39 62 83 55.

Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
1631 Kbhv. V, tlf.: 35 37 11 21,

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Sløsevej 19,
4894 Øster Ulslev, tlf. 54 86 55 59.

Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6,
1363 København K, tlf. 33 12 85 95.

Sommer: Møststien 6, Vester Lyng,
4500 Nykøbing S, tlf. 59 91 01 20.

Sekr.: Mogens Madsen, Ved Bellahøj 13 A
9. th., 2700 Brønshøj, tlf. 38 28 45 98

Aalborg: Fmd.: Chresten Stendahl, Rinddalen
33, 9550 Mariager, tlf. 98 54 14 26.

Kass.: Henry Jensen, Østerled 44, 9370 Hals,
tlf. 98 25 18 56.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87.

Kass.: Arne Lohmann, Sikavej 72,
3250 Gilleleje. Giro 645 8718,
tlf. 48 30 08 44

FORENINGEN AF GESTAPO- FANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Værløse, tlf. 44 48 56 74.

Kass.: Salle Fischermann, Toftekaersvej 28 C,
2820 Gentofte, tlf. 39 65 89 90.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjælør Boulevard
12, 2 tv., 2450 Kbh. SV., tlf. 36 16 60 98.

Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernevej 24,
8270 Højbjerg, tlf. 86 27 23 47.

HORSERØD-STUTTHOF- FORENINGEN

Fmd.: Harry Em. Rasmussen, Ejgådsvej 14B,
st. tv. 2920 Charlottenlund, tlf. 39 64 11 84.

Kass.: Thomas W. Lewald,
Voldboligerne 6, st. tv., 1426 København K,
tlf. 32 95 44 47.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Helge Hansen, Hovedgaden 38,
4350 Ugerløse, tlf. 59 18 80 09.

Kass.: Cornelius Olsen, Gammelgårds Alle
111, 2665 Vallensbæk Strand, tlf. 43 54 78 36.

SACHSENHAUSEN- FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Amerikavej 7, 4. th.,
1756 København V.,
tlf./fax 55 44 10 32 og 33 23 02 14.

E-post: pse17@dadlnet.dk
Kass.: Emmy Eskildsen, Nansengade 22, 5000
Odense C., tlf. 66 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Granparken 128,
5240 Odense NØ. tlf. 66 10 24 15.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsøvej 5,
5000 Odense C., tlf. 66 12 79 08.

Foreninger uden for Sammenslutningen

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Formands: Else Lizier, Tårnvej 20,
2610 Rødovre, tlf. 36 70 03 68.

Kass.: Erik Qvist, Udsigten 16
4220 Korsør, tlf. 58 37 78 06.

KRIGSSEJLERGRUPPEN 1939-1945

Bent Ørberg og Bjørn Vitnes, Torvegade 64, 3.
& 4. sal tv., 1400 København K.,
tlf.: 32 95 22 06 / 32 95 55 04.

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Frode Greve Rasmussen,
Lyngdalvej 18, 8500 Grenå
tlf.: 86 30 90 76

Kass.: Ejnar Hulten, Møllevej 69, Hornbæk,
8900 Randers, tlf. 86 41 81 81.

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Æbeløgade 1 - Postboks 3000 - 2100 Køben-
havn Ø., tlf. 39 17 77 00,
Fax. 39 17 77 11.

Konsulent Anna-Lise Clausen.

Kontortid: tirsdag kl. 11 - 13.00.

Tlf.: 39 17 78 60

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede.

12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt
by. Henv. til S.E.F. Skovvangsvej 220, 8200
Århus N. Tlf. 86 16 91 18, i kontortiden eller
Knud Poulsen, Julsøvej 380, 8240 Risskov,
tlf. 86 17 20 48. Ansøgning om ophold i
højsæsonen skriftligt senest den 1. februar.

Kegnæs: Kegnæs-huset ejers af Kammerater-
nes Hjælpefond. Se bladets side 2. Åbent hele
året. 7 senge. Flejmosen 6, Østerby, 6470 Syd-
als, tlf. 77 40 53 52.

Ansøgningsskema fås hos Aase Beck Eigen-
broth, John F. Kennedys Plads 4,
9000 Aalborg, tlf. 98 12 32 31.

Ansøgningsfrist 1. februar.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af
Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge.

Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128,
3500 Værløse, tlf. 44 48 56 74.